

Čís. 6076.

K pojmu »průměrného čtenáře« oddílu periodického časopisu, napsaného »Kniha a umění«; takový čtenář pátrá po významu cizích slov, použitých v článku, který čte, není-li mu běžný.

Vztah mezi dílem a jeho původcem je tak těsný, že úsudek o díle je zpravidla i úsudkem o jeho původci.

(Rozh. ze dne 20. prosince 1937, Zm I 67/37.)

Obžalovaný B. napsal a v periodickém časopise, jehož odpovědným redaktorem byl spoluobžalovaný A., dal uveřejnit článek, jehož obsahem se cítil dotčen na své cti soukromý žalobce M. V závadném článku se mluvilo o soukromém žalobci mimo jiné jako o pověstném obhájci rukopisných falsifikátů (RKZ), jemuž literární kritik N. snadno a rychle vystavuje vysvědčení stoprocentního odborníka, a dílo soukromého žalobce, vydané pod názvem »Poučení o nepadělaných rukopisech«, bylo kvalifikováno jako stupidnost. Na l é z a c í s o u d podle § 259, čís. 2 tr. ř. zprostil obžalovaného B. obžaloby pro přečin urážky, pomluvy a utržení na cti podle §§ 1, 2, 3 zákona o ochraně cti a obžalovaného A. pro přestupek zanedbání povinné péče podle § 4 zákona čís. 124/1924 Sb. z. a n. (v novém znění). Pokud jde o prvou pozastavenou větu, dospěl soud k závěru, že neobsahuje útok na čest soukromého žalobce M., nýbrž jen konstatuje známý fakt, že soukromý žalobce je horlivým zastáncem pravosti rukopisů, a jinak je obsah oné věty jen ironicky zahroceným šlehem proti kritikovi N. V druhém směru pak uznal soud jednak, že průměrný čtenář výrazu »stupidnost« vůbec nerozuměl, jednak že použitím tohoto výrazu o díle soukromého žalobce nebyly prý překročeny meze jeho věcného posuzování.

Nejvyšší soud jako soud zrušovací zamítl zmatečnou stížnost soukromého žalobce, pokud šlo o zažalované místo stíhaného článku: »Pod názvem »Marný boj a přece něco« čteme tu N-ovu dojímavou úvahu nad knihou »Poučení o nepadělaných rukopisech«, jejímž autorem je M., pověstný obhájce rukopisných falsifikátů, kterému N. snadno a rychle vystavuje vysvědčení stoprocentního odborníka«; naproti tomu vyhověl nejvyšší soud zmatečnou stížnosti, pokud šlo o zažalovanou stať stíhaného článku: »Budiž vítána jakákoli stupidnost...«, napadený rozsudek v tomto bodě zrušil a vrátil věc soudu první stolice, by ji v rozsahu zrušení znovu projednal a rozhodl.

Z d ů v o d ů:

Zmatečnou stížnosti nelze upříti oprávnění, pokud namítá, že nalézací soud nesprávně posoudil věc jednak výkladem výrazu »stupidnost« v článku použitého, jednak v otázce, zda použitím tohoto výrazu o knize »Poučení o nepadělaných rukopisech« nebyly překročeny meze věcného posuzování této knihy.

Ve směru prvním vycházel soud z názoru, že průměrný čtenář výrazu »stupidnost«, t. j. slovu cizímu a ve spisovné české řeči zřídka používanému, vůbec nerozuměl, takže v očích průměrného čtenáře nebyl žalobce jako autor knihy tímto výrazem zkritisované na cti dotčen. Nalézací soud tu vychází zřejmě ze stanoviska čtenáře úplně nevzdělaného, pokud se týče takového, jenž při čtení časopisu nepátrá po významu cizího slova jemu snad smyslem neznámého, s nímž se při čtení setká. To by snad bylo správné, pokud by šlo o čtenáře obyčejných denních zpráv a příběhů z běžného života. V souzeném případě jde však o článek, jenž byl zařazen v oddílu nadepsaném: »Kniha a umění.« Články v tomto oddílu otištěné sledují zajisté v první řadě osoby, které mají o knihu a umění zájem, tedy osoby buď s určitým vyšším vzděláním školským, nebo osoby, které neměvše možnost nabýti vyššího vzdělání ve školách, vytríbily své přirozené nadání a zálibu v literatuře a umění vlastní pilí v prostředí mimoškolském. Takoví čtenáři, není-li jim význam cizích slov v článku použitých běžný, pátrají po jejich významu v příslušných příručkách nebo se dají poučiti od osob věcí znalých. Posuzuje-li se výraz »stupidnost« s hlediska takového čtenáře, je na bílé dni, že výraz ten jím je chápán tak, jak je jeho smysl uveden v běžných slovnících, t. j. jako hloupost, pitomost, blboš, zkrátka duševní méněcennost. Jinak ani slovo to v článku použité nemohlo býti chápáno vzhledem k celému obsahu zažalovaného článku, v němž je se-směšňován příznivý postoj literárního kritika N. ke knize »Poučení o nepadělaných rukopisech« po názoru pisatele falsifikátech, a je mu vytýkáno, že mu bylo při posuzování knihy té kriteriem něco zcela jiného nežli vnitřní hodnota knihy. Nalézací soud pochybil, když výraz »stupidnost« posuzoval podle výkladu, jaký slovu tomu dali znalci univerzitní profesoři, tedy osoby vysoce vzdělané, jichž výklad, opřený o prameny průměrně vzdělanému čtenáři nepřístupné, nemůže v tomto směru býti směrodatný.

Nalézací soud posuzoval však věc i s hlediska, že slovo »stupidnost« má význam hloupost, a došel k závěru, že i tu jde vzhledem k nepříznivému posudku znalců o spise soukromého žalobce pouze o kritiku díla, jež prý nepřekročuje meze věcného posuzování vědeckého a uměleckého, a že kritika ta se nedotýká vůbec osoby soukromého žalobce. Právem vytýká stížnost i tomuto závěru právní pochybení. Nalézací soud si především neuvědomil, že znalci posuzovali knihu výlučně s hlediska vědeckého a že, jen s tohoto hlediska knihu posuzující, vyslovili o ní nepříznivý úsudek, ač nemohli nepřiznat, že jde o namnoze kompilaci z literatury zastávající pravost rukopisů, že autor dílem tím projevil nesporně mnoho péle a pokusil se v něm shrnouti pokud možno literaturu o rukopisech v přehledný celek. Soud si osvojil nepříznivý úsudek znalců, ač z protokolu o hlavním přelíčení není zřejmo, že si obsah knihy, o niž jde, vůbec uvědomil a s ním se seznámil. Kdyby to byl učinil, mohl již z předmluvy (str. 8) vyčísti, že autor přiznává, že kniha nevyhovuje přísným požadavkům vědecké knihy, což vysvětluje

snahou po zpopulárnění knihy. Neobstojí-li nějaká kniha s hlediska přísné vědy, nelze beze všeho o ní vysloviti úsudek, že je pitomostí, hloupostí a podobně.

Nalézací soud pochybil však po právní stránce i výrokem, že kritikou knihy nebyla zasažena osoba a čest jejího autora. Vztah mezi nějakým dílem a jeho původcem je tak těsný, že úsudek o díle je zpravidla zároveň i úsudkem o původci. Nemůže býti pochybnosti o tom, že, je-li kniha označena prostě za pitomost nebo hloupost a je-li, jako v souzeném případě, autor knihy té pojmenován plným jménem, každý průměrný čtenář takto vyslovené vlastnosti o knize vztahuje i na jejího autora a že úsudkem takovým se původci díla přisuzují vlastnosti, pro něž by napadený mohl býti vydán v opovržení nebo snižen v obecném mínění. Že tomu tak je, plyne i z posudku znalců, kteří, posuzující knihu, dávali slovu »stupidnost«, ke kritice knihy v zažalovaném článku použitého, význam, že je to ztrnulost v nějaké myšlence, vytrvalé a zaslepené setrávání na vyvrácených nepravdách, ba i nedostatečná znalost určité látky, nebo zaslepenost, což vesměs značí vlastnosti lidí, tedy vlastnosti autora, ztělesněné v knize jím sepsané.

Ježto podle toho, co uvedeno, nalézací soud posuzoval věc po stránce právní s nesprávných právních hledisek, bylo zmateční stížnosti vyhověti a rozsudek zrušiti. Poněvadž pak nalézací soud se vzhledem k svému stanovisku na věc nezabýval otázkou, zda kniha soukromého žalobce — nehledě k přísným hlediskům vědeckým — je tak nedostatečná a vadná, že by použitý výraz o ní byl ospravedlněn, a nemá v tomto směru žádných skutkových zjištění, neměl nejvyšší soud podkladu rozhodnouti ve věci samé. Bylo proto věc vrátiti soudu první stolice, by ji v rozsahu zrušení znovu projednal a rozhodl.

Čís. 6077.

Zdrojem úsudku soudu o tom, zda souzený článek napadá s hlediska průměrného čtenáře čest osoby vystupující jako soukromý žalobce, nemusí býti jen znění tohoto článku, nýbrž mohou jím býti po případě i jiné zjevy a události běžného života, na něž je v článku naráženo.

Průměrný čtenář čerpá znalost denních událostí z více pramenů (časopisů).

(Rozh. ze dne 20. prosince 1937, Zm I 669/37.)

Nejvyšší soud jako soud zrušovací zamítl zmateční stížnost obžalovaného do rozsudku krajského soudu, jímž byl stěžovatel uznán vinným přestupkem podle § 4 zákona č. 124/1924 Sb. z. a n. ve znění vyhlášky ministra spravedlnosti č. 145/1933 Sb. z. a n.